

Nr 253.

Godkänd av första kammaren den 30 maj 1933.

Godkänd av andra kammaren den 30 maj 1933.

*Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av väckt motion
angående omdaning av tryckfrihetsprocessen.*

(Konstitutionsutskottets utlåtande nr 33.)

Till KONUNGEN.

I § 86 regeringsformen angives vad med tryckfrihet förstås. Genom denna paragraf har varje svensk man tillförsäkrats rättighet att, utan några av den offentliga makten i förväg lagda hinder, utgiva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll och att icke i annat fall kunna därför straffas, än om detta innehåll strider emot tydlig lag, given att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning. Tillämpning av den sålunda stadgade tryckfriheten regleras av nu gällande tryckfrihetsförordning, dagtecknad den 16 juli 1812.

Tryckfrihetsförordningens bestämmelser avse sålunda icke blott att säkerställa tryckfriheten utan också att reglera frågan om ansvar för utgiven skrifts innehåll och processen angående tryckfrihetsbrott, varjämte där finnas ordningsföreskrifter beträffande rätten att idka tryckeri och bokhandelsrörelse samt i samband med de processuella bestämmelserna regler angående kvarstad å tryckt skrift.

Reglerna angående processen i tryckfrihetsmål äro olika för olika slag av mål. Sålunda gälla särskilda regler för mål rörande förseelser mot ordningsföreskrifter, vilka i vissa fall avdömas i administrativ väg, i vissa fall handläggas vid domstol. Mål rörande otillåten publicering av aktstycken (s. k. publikationsbrott) handläggas av domstol, utan medverkan av jury. Detsamma gäller om vissa övriga brott mot tryckfrihetsförordningens bestämmelser i den mån de icke avse s. k. författaransvar. De mål, som avse författaransvar, äro de egentliga tryckfrihetsmålen, vilka i avseende å reglerna för processen väsentligt avvika från andra tryckfrihetsmål och vanliga mål. I dessa egentliga tryckfrihetsmål är således alltid fråga om ansvaret för tryckt skrifts innehåll. Sedan år 1815 har genom bestämmelsen i § 5 1:o tryckfrihetsförordningen gällt, att lagligheten av åtalade tryckta skrifers innehåll alltid skall prövas av en jury eller nämnd utsedd på i lagrummet närmare angivet sätt. Genom gammal och stadig praxis har detta stadgande tolkats så, att medverkan av jury endast erfordras i mål rörande författaransvar eller således där åtalet gäller brottslighet enligt § 3 tryckfrihetsförordningen, i vilket lagrum anges

vad som skall anses såsom missbruk av tryckfriheten. Medverkan av jury erfordras sålunda varken i ovannämnda ordningsmål eller mål rörande publikationsbrott.

Tryckfrihetsförordningens bestämmelser hava efter dess tillkomst undergått flera ändringar, därav åtskilliga av icke oväsentlig betydelse såsom exempelvis ovan nämnda förändringar 1815, då juryinstitutet infördes. Genom dessa ändringar har tryckfrihetsförordningen, vars uppställning från början varit föga överskådlig, blivit i formellt avseende mycket otillfredsställande. Vid flera tillfällen har även gjorts försök att omarbete densamma både i formellt avseende och beträffande dess sakliga innehåll. Av större betydelse torde därvid hava varit de vid 1871 och 1872 års riksdagar av konstitutionsutskottet i memorial nr 7 resp. nr 6 framlagda förslag till ny tryckfrihetsförordning. Dessa förslag voro i yttre måtto väsentligt avvikande från gällande tryckfrihetsförordning. Det sakliga innehållet i förslagen innebar däremot icke några genomgripande förändringar. I sistnämnda avseende var, i den mån de föreslagna förändringarna berörde tryckfrihetsprocessen, förslaget om ändrade bestämmelser rörande domstol för tryckfrihetsmål och utseende av jurymän det viktigaste. Enligt förslagen skulle juryn uttagas genom utlotning ur en på förhand för viss tidsperiod vald jurykår. Dessa av konstitutionsutskottet framlagda förslag blevo emellertid icke godkända. Sedermera framlade Eders Kungl. Maj:t i proposition nr 21 till 1887 års A-riksdag förslag till ny tryckfrihetsförordning, vilket i huvudsak byggde på förslagen av 1871 och 1872. På grund av mellankommande riksdagsupplösning kom emellertid detta förslag aldrig under riksdagens behandling.

Sedan riksdagen i särskilda skrivelser 1902 nr 139 och 1908 nr 139 och 140 anhållit, att åtskilliga av tryckfrihetsförordningens bestämmelser, bl. a. rörande tryckfrihetsjuryns organisation, måtte överses och granskas, tillkallade Eders Kungl. Maj:t den 11 september 1909 kommitterade för att biträda med revision av tryckfrihetsförordningen. De kommitterade avgåvo den 20 december 1912 betänkande med fullständigt förslag till »tryckfrihetsordning». Detta förslag utgjorde formellt en fullständig nydaning av tryckfrihetsförordningen, men bibehöll de grundsatser, på vilka tryckfrihetsförordningen byggd; endast i vissa punkter föreslogos sakliga ändringar, bl. a. beträffande juryns konstituerande, varvid principerna i de tidigare framlagda förslagen följdes. Förslaget har emellertid icke lett till resultat.

Ehuru tryckfrihetsförordningen erkänts vara behäftad med betydande brister, hava dock sålunda alla förslag att ersätta densamma med en ny lag avvisats. Orsaken härtill torde bland annat hava varit att på grundval av tryckfrihetsförordningens bestämmelser, vilka i flera avseenden äro oklara, utbildat sig en fast och stadig praxis, som man icke velat rubba och vilken befarats kunna äventyras vid införande av en formellt helt nyredigerad tryckfrihetsförordning. I de fall där sakliga ändringar varit påkallade hava vid flera tillfällen dylika partiella reformer av bestämmelserna genomförts. I avseende å tryckfrihetsprocessen har i anledning av Eders Kungl. Maj:ts proposition, nr 80, till 1931 års riksdag, angående huvudgrunderna för en rättegångs-

reform, väckts motioner, däri yrkats bland annat, att utredning borde verkställas och förslag framläggas rörande överflyttande av tryckfrihetsmålen till de allmänna domstolarna, varvid dock såväl i underrätt som överrätt nämnd borde medverka. Särskilda utskottet fann i sitt av riksdagen i denna del godkända utlåtande nr 1, att starka skäl kunde anföras för en reform av rättegångsförfarandet i tryckfrihetsmål, då den nu tillämpade ordningen lede av betydande brister. Tillräcklig anledning syntes utskottet dock icke föreligga att i samband med den då föreslagna rättegångsreformen upptaga det omfattande spörsmålet om reform av tryckfrihetsprocessen.

En fullständig omdaning av tryckfrihetsprocessen måste emellertid medföra ändringar i flera andra bestämmelser i tryckfrihetsförordningen, och därigenom skulle reformen sannolikt behöva utsträckas att gälla hela berörda grundlag. Då alla förslag till en sådan reformering hittills avvisats, synes det riksdagen, som tiden icke vore lämplig att nu söka genomföra en dylik reform. Då en genomgripande förändring av en för det offentliga livet så viktig grundlag som tryckfrihetsförordningen måste, innan det nya hunnit tillräckligt länge tillämpas i praxis, medföra en mer än eljest betänklig osäkerhet, torde det vara lämpligare att fortfarande på de partiella reformernas väg söka genomföra de ändringar, som kunna finnas nödiga och nyttiga.

Riksdagen har härvid uppmärksammat bestämmelserna angående juryinstitutet och dess tillämpning i praxis. Beträffande juryinstitutet sammanfattade konstitutionsutskottet vid 1815 års riksdag de skäl som anförts för juryns antagande så,

»att Tryckfrihetsmål äro i allmänhet mera moraliska än materiella förbrytelser; att de nästan förutsätta omöjligheten att igenom blotta Lag-formler kunna bestämmas; att ord sådana som *hädelse, lasteligt yttrande, förgripelig, smädelig, skändelig, förolämpande, vrängda framställningar* m. fl., hvilka uti Tryckfrihets-Förordningen förekomma och der äro oumgängeliga, allesammans äro af den egenskap att åtminstone i de flesta fall fordra en ny definition för att med den bestämdhet kunna tillämpas, som Lagens bokstafliga tolkning skulle erfordra; att dessutom det gifves framställningsätt, så väl igenom allusioner och allegorier som igenom ironiens nyttjande, hvilka omöjligen af någon Lag kunna i förhand på ett bestämdt sätt utmärkas; att, så väl i anseende till de förra som i synnerhet till dessa senare, omfattningen af Domarens åtgärd alltid blir mera inskänkt än den utaf en Jury eller Nämnd, hvilken, efter skedd undersökning och målets i laglig väg gjorda utredande, ügde att med afseende på Lagens föreskrifter förena det blotta naturliga omdömmets anvisning vid pröfningen af Skriftens syftning; att en sådan Jury, enär den skulle för brottslighetens bestämmande äga ett friare utrymme, skulle äfven med detsamma afskåra möjligheterna till undanflygter och förkorta rättegången, men skulle också, genom sin sammansättning och dess för hvarje särskilt fall gjorda tillkallande, för den oskyldige framställa en säkrare tillflykt och ett starkare hopp om ett opartiskt bedömande.»

De förhoppningar som sålunda ställdes på juryn hava icke i allo infriats, kanske icke minst beroende på det sätt varpå juryn utses. I stället för att förkorta rättegången hava jurymålen blivit betydligt längre och därigenom även

högst betydligt dyrare än vanliga mål. Utgången av ett jurymål är även osäker och mycket oberäknelig. Särskilt erbjuder processen för enskilda målsägande sådana svårigheter, att dess tillgripande för erhållande av erforderlig upprättelse i förekommande fall i regel torde undvikas även när ingen annan väg står öppen. Annorlunda ställer sig saken måhända i de fall, som komma under allmänt åtal och där det allmännas intresse är lika delat mellan tryckfrihetens bevarande och dess missbruks beivrande. Under sådana förhållanden synes det riksdagen önskvärt, att utredning erhålles om lämpligheten och möjligheten av reformer beträffande den egentliga tryckfrihetsprocessen, såvitt den berör enskilda målsägande. Riksdagen förbiser ingalunda, att härvid kunna möta processuella betänkligheter, men då frågan icke är blott en processfråga, utan i första hand en fråga om verksamt skydd för berättigade enskilda intressen, vilka vid den tid, då tryckfrihetsförordningen kom till, icke ens förutsattes kunna bliva genom tryckfrihetens missbrukande i den utsträckning utsatta för kränkningar, som sedermera visat sig bliva fallet, får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning av frågan om möjligheterna att ombilda processen i tryckfrihetsmål, anhängiggjorda av enskilda, i sådan riktning, att större säkerhet för de enskilda därigenom uppnås, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen föranleder.

Stockholm den 30 maj 1933.

Med undersåtlig vördnad.
